ТРОЄ ДІТЕЙ

Хлопці поснули. Сиділа при каганці та пряла. За ниткою, за ниткою та й мамина гадка снувалася.

"Тот малий бахур заснув нині знов без вечері. Не мож го відучити від того ніяким правом. Най лишень прийде вечір, най затопитсі в хаті, він вже сидит на припічку. Посидит мінутку-дві, як пришиблена курочка, та й дивисі — ого, вже зсунувсі головков на припічок та й спит. І не буди го навіть пусто-дурно, бо не добудишсі — спит, як камінь. Та певне, набігаесі за день, наландує, втомитсі, якби десіть діб ціпом махав, та й потому твердий сон має. Такий непосидючий, такий опришок малий, що не бі'сі..."

На мамине лице упала сонячна усмішка, а в очах замиготіла велика сердечність.

"Але коби ріс та здоров був, та треба би й єго посилати до школи. Най би там шукав собі хліба, бо дома нема чого бути. Грунту мало, а як ше і тот розкавалкуєсі, та й таки не буде з чим шо зачинати. Але то вже Иванова в тім голова. Може, до того чісу покінчит науки та буде мати якис хліб в руках та най бере го д' собі..."

Лишила на хвильку прясти і полетіла гадками до найстаршого сина.

"Ба не знав гей, шо він тепер в місті робит? Дес, певне, сліпає над книжками. Недурно казала та пані, де він на станції, що не мож го відтєгнути з-над книжки. Ніц, лиш читає та й читає. Аби дес пішов трохи межи люди, забавивсі, за-гутавсі — ні та й ні. Все шос гадкує, сумує чогос та ходит, як ота пізна осінь. Господь милосердний знає, шо сі з ним діє, але то вже, відав, натура така, бо ше з дитини був такий тихий".

Збирала спомини і сумувала очима.

"Бувало, нігде го не було чути. Сувавсі в хаті попід стіни, а на дворі дес боками мишкував та й нікому не входив в дорогу. А наставали такі дни, шо цалком пропадав від хати. Тут ми за бідов шукаємо, кличемо, допитуємосі, а він засунесі дес на межу межи два лани жита та й лежит там, о світі божім не тімуючи. Над ним сонце регочесі, колосе хититсі, коники стрибают — а він лежит ні живий ні мертвий. В таку годину та тєжко го було опамнітати...

Але тото плакав-плакав, як прийшлосі йти в місто до школи, тото банував за хатов, тото скарживсі, шо тісно му межи мурами, шо душитсі в місті. Та й привик, сараку, ой привик. Нині чоловік до всего мусит привикнути, як хоче жити..."

А далі пряла, а задума далі хитала крильми над її головою.

"Тепер, як приїхав на свєта, то-м го не пізнала. Гет змінивсь Змарнів, подавсі. Личко таке мізерне, як у малої дитини. Лишень чорні очі світітсі з голови. З'їдає го та школа, таки на пні го з'їдає. Вже й небагато треба би вібути, а кінцє одиако тєжко сі дочекати".

Гадкувала далі.

"Та й не знати, бідна головко, шо потому зробит та куди собов кине. На ксьондза не хоче йти, а на інше грошей треба. Ми гадали, що коби гімназію скінчив, то вітак легше буде, а то акурат до тєжчого приходит. Буде неборак бідити, ой тото буде, бо ми єму ні раз не годні допомочи".

Гадки мамині розбігалися всюди, як вівці по далекій царині.

Зітхнула, обернулася головою позад себе і глянула на середущого сина, що спав на лаві.

"А оцес каланторник най лишєєсі дома на господарстві. Цес до письма не здатний. Навчивсі шос два-три нумера прочитати, та й для него доста. Він май за коні тата допитуєсі. Гвавт, сварит на старого, шо коней нема коло хати. Дес би, каже, чоловік поїхав, ци на ораницю, ци в ліс за дривами, ци шутру відвіз би в місто, та й все би якис грейцар капнув. А так, каже, шо? І дивитсі тогди, гей, який старий ґазда, шо аж-не раз мус з біди засміятисі!

Але куди казати то казати, а в'т коло хати помічний. Гет всего доглєне як сі лалежит. І маржинку обійде, і дровец нарубає, і води внесе до хати — в кождий кут кинесі. Якби не він, та й би-м пропали без наймита.

Коби май менше з хлопцеми гишкавсі, то ше було би ліпше. А то як з'їдутсі з отим Петром Палієвим та й світ пере-вертают. Такі цвігуни, шо один другого кріз стіну видит. Оног-ди, як зачєли ховзатисі на млинівці, та й наш за малу фильку не впав в полонку. Прала-м тогди шмате та й, як-єм вздріла, то-м застигла на місці. Але вже мав сі потому від старого! Такий, хлопчище неуважний, такий неуважний, от-от був би смерті постиг. А тут..."

Нитка урвалася.

"Тут чоловік тілько й жиє, шо ними..."

Трохи не сплакала. Сховала лице в долоні. Всілякі гадки переплiталися в голові. Довго-довго. Зітхнула.

"Ий, боже, боже! Чоловік стрілее, а ти кулі носиш. Хто знає, шо то ше з наших дітей буде..."